

ж звичайної людини в рамках традиційної педагогічної парадигми представлялося послідовно змінюваними одна одну фазами – освоєння соціального досвіду, накопиченого попередніми поколіннями; його приріст за допомогою власної трудової діяльності; і нарешті – передача наступному поколінню „прирощеного” досвіду. Причому перша фаза життя людини (дитинство й початок юності), фаза освоєння соціального досвіду, у традиційних уявленнях – це поки не саме життя, а лише підготовка до нього. Подібні уявлення існували протягом століть. Однак соціальні зміни, що пройшли протягом останнього століття, приводять до значної трансформації педагогічної сфери.

Таким чином, до загальносвітових, загальцивілізаційних тенденцій, що характеризують освіту, відносяться: поява нової людини у світі – homo scientificus; інтенсивний розвиток наук про людину; глобалізація світу і полікультурний характер комунікацій; інтернаціоналізація (при збереженні національної ідентичності); зміна соціально-побутових умов життя людини; акселерація і зміна сексуальних норм людини (зміна сексуальних норм, розмитість норм „дорослості”, проблема „зросту дітей”, зміна відносин „дитина – дорослий”); толерантність до прояву неординарності думок, у поведінці й зовнішньому вигляді окремих людей; наростання інформації й зміна засобів комунікації; необхідність довічного навчання; підвищення освітнього рівня населення. Становлення нових освітніх систем потребує: розвиток суспільного й особистого усвідомлення освіти як мотивованого й стимульованого відношення територіального співтовариства й окремої людини до рівня освіти і її якості; встановлення взаємозв'язку між безліччю освітніх (державних і недержавних) установ, що забезпечують такі інваріантні якості, як гнучкість, динамічність, варіативність, наступність, цілісність; технології освіти – просування від цілей до результату за допомогою індивідуально-соціальної взаємодії педагогів і учнів, що припускає персоніфіковане, емоційно-мотиваційне вдосконалювання особистості й діяльності освітянина; підвищення рівня функціональної грамотності (грамотності, доведеної до суспільно й особистісно необхідного максимуму), професійної компетентності фахівців різного профілю й загальнокультурного рівня різних категорій населення.

Література

1. Гершунский Б. С. Философия образования / Гершунский Б. С. – М.: Флинта, 1998. – 427 с.
2. Trade-offs in restructuring tertiary education: The roles of tertiary institutes and colleges, 2004. – 72 p.
3. Фомичева И. Г. Философия образования: некоторые подходы к проблеме / Фомичева И. Г. – Новосибирск: Изд-во СО РАН, 2004. – 242 с.
4. Щедровицкий П. Г. Педагогика свободы / Щедровицкий П. Г. // Философия образования. – М., 1994. – 196 с.
5. OECD in Figures, 2002.
6. Turnure J., Buim N., Thurlow M. The Effectiveness of Interrogatives for Prompting Verbal Laboration Productivity in Young Children // Child Development. – 1976. –Vol. 47.
7. Wilson J. Practical Methods of Moral Education. – L., 1972.

Надійшла до редколегії 28.09.2009

УДК 378.1 : 378.046.4

Шара С. О.

МОДЕЛЬ ОСОБИСТІСНОГО І ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МОЛОДОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НЕПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Автор описує прогностичну модель особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю для ефективного вирішення завдань удосконалення даного процесу, аналізу загальних закономірностей зростання особистості викладача. Подається характеристика рівнів його особистісного і професійного зростання. Ключові слова: модель, модель особистісного і професійного зростання, рівні особистісного і професійного зростання, молодий викладач вищого навчального закладу непедагогічного профілю.

Шара С. А. Модель личностного и профессионального роста молодого преподавателя высшего учебного заведения непедагогического профиля. Автор описывает прогностическую модель личностного и профессионального развития молодого преподавателя высшего учебного заведения

непедагогического профиля для эффективного решения задач совершенствования данного процесса, анализа общих закономерностей развития личности преподавателя. Подана характеристика уровней его личностного и профессионального развития. Ключевые слова: модель, модель личностного и профессионального развития, уровни личностного и профессионального развития, молодой преподаватель высшего учебного заведения непедагогического профиля.

***Sara S. A. Model personality and professional growth of young teacher of higher educational establishment of unpedagogical type.** An author describes the prognoses model of personal and professional growth of young teacher of higher educational establishment of unpedagogical type for the effective decision of tasks of improvement of this process, analysis of general conformities to law of growth of personality of teacher. Descriptions levels of personality and professional growth. Keywords: model, pattern of personality and professional growth, levels of personality and professional growth, young teacher of higher educational establishment of unpedagogical type.*

В умовах модернізації системи вищої освіти в Україні на засадах Болонського процесу проблема готовності викладача до підготовки і реалізації проектів змін у вищій школі є найбільш гострою: які б перетворення не відбувалися в сучасній вищій школі, усі вони насамперед пов'язані з особливостями особистості викладача. Підвищений інтерес науковців і практиків до моделювання особистісного і професійного зростання молодого викладача зумовлений зміною парадигми – відбувається перехід від масово-репродуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих. На перший план виходить визнання важливості яскраво вираженої індивідуальності викладача, його права на вибір і відповідальність, вміння проектувати зміни дидактичної системи і втілювати їх у життя. Існуюча система підвищення кваліфікації викладачів вимагає виконання розвивальної та інноваційної функцій, які найбільш повно відповідають підготовці молодих викладачів до творчої діяльності, їх безперервному професійному і особистісному зростанню.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми [1; 3; 5], засвідчує, що, на жаль, проблема особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю поки-що залишається поза увагою вітчизняних дослідників, хоча й відмічається актуальність переходу від періодичного підвищення кваліфікації викладачів до безперервної освіти викладачів через створення науково обґрунтованої системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації викладачів. Зважаючи на це, метою даної статті стало дослідження моделі особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю з урахуванням сучасних вимог Болонського процесу. Завданнями дослідження були: 1) опис прогностичної моделі особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю; 2) характеристика рівнів його особистісного і професійного зростання.

Розпочинаючи виклад суті й результатів нашого дослідження, зазначимо, що прогностична модель зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю базується на надбаннях спеціальної науки – професійної деонтології, яка вивчає структуру, зміст, особливості та закономірності професійного зростання особистості. Деонтологія (з грецької *deontos* – належне, *logos* – вчення) є наукою про професійну поведінку фахівця [3, с. 5], розглядає особистісний і професійний розвиток як одну з основних функцій та норм професійної діяльності. Саме зараз, у кризовий період, слід цілеспрямовано впроваджувати інноваційні, розвивальні технології навчання, щоб молодий викладач був готовим до різних змін, тоді освіта й суспільство вийдуть із кризи.

Безперечно, професійний розвиток невіддільний від особистісного, адже в їх основі лежить принцип самозростання, який детермінує здатність особистості до творчої самореалізації. Аналіз літератури показав, що в категорії „особистість” виділяють переважно такі психологічні структури, як спрямованість, характер, здібності, самосвідомість, професійна компетентність. Кожна з них містить систему якостей, властивостей, характеристик. Традиційним підходом у дослідженні особистості викладача вищого навчального закладу є вивчення її структур та послідовне співвідношення між собою їх складових; окремо вивчаються частини, а потім на їх

основі відтворюється ціле. Але ні окремі характеристики, ні їх сукупність не зможуть дати уявлення про цілісність людської особистості.

Цілісний підхід до особистості як до функціонального органу, розпочатий Л. С. Виготським [2], далі розвинув Б. С. Братусь [1]. Гуманітарний напрям у психології передбачає цілісне розуміння людини [1; 2; 4], він дає змогу глянути на проблему особистості молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю з іншої, ніж традиційна, точки зору. Зокрема, гуманітарний напрямок презентує есхатологічну парадигму (з грецької *eshatos* – останній, крайній [32, с. 260], яка керується уявленнями про межу, кінцевий смисл буття людини, розробленими у психології – Л. С. Виготським („вершинна психологія”) [2], С. Л. Рубінштейном [4].

Ідея цілісності, єдності особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю лягла в основу моделі його зростання, в якому важливим чинником є внутрішній стан особистості, її активність, потреба в самореалізації. Дана модель є послідовним розгортанням універсальної форми зростання – спіралі в системі координат. Для її побудови використана ідея Б. С. Братуся [1] про особистість як ідеальне „тіло”, вміщене у трьохвимірний простір із площинами „сенси – діяльність – культура”. Згідно нашої моделі розвиток молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю як ідеального „тіла” відбувається шляхом розкручування спіралі за трьома векторами: „особистісні сенси – професійний розвиток – культуротворчість”. У проекції моделі особистісного і професійного зростання молодого викладача кожний рівень смислової вертикалі є завершеним циклом спіралі зростання. Один смисловий рівень відповідає здвоєному оберту спіралі, кожний оберт (половина циклу) складається з двох фаз – кризової і стабільної. У фазах „стабільного зростання” особистість виконує свою культуротворчу функцію.

Напрямок осі спіралі співпадає з напрямком осі координат „Особистісні сенси”. Згідно шкали особистісних сентів, розробленої у традиціях гуманітарної психології Б. С. Братусем [1], існує п’ять ієрархічних рівнів: майже не особистісний (відсутнє своє, особистісне ставлення до виконуваних дій), егоцентричний (сисловими устремліннями є власна вигода, успіх, престижність, зручність, всі інші люди, залежно від цього, „хороші” чи „зручні”), групоцентричний (людина ідентифікує себе з групою, головним стає успіх групи, людина цінна не сама по собі, а своєю належністю до групи), гуманістичний (сислові устремління загальнолюдської спрямованості; за кожною людиною визнаються рівні права, свободи й обов’язки, прагнення до результату, який передбачає благо для всіх людей, навіть її незнайомих), есхатологічний або духовний (людина вирішує свої суб’єктивні стосунки з Богом, інша людина набуває для неї сакральну цінність як образ і подоба Бога).

Вектор „Професійний розвиток” вказує на процес формування комплексу професійно значимих якостей на основі індивідуально-психологічних якостей, які обумовлюють цілісну структуру й особливості професійної діяльності. Усвідомлення професійної ролі, осмислення можливих професійних рішень та їх наслідків, узагальнення своєї професійної діяльності й прогнозування її перспектив, здатність до самоконтролю та самовдосконалення утворюють вихідну базу зростання майбутнього професіонала.

Об’єктом особистісного і професійного зростання, формою реалізації творчого потенціалу молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю в професійній діяльності є інтегральні характеристики його особистості: компетентність, якості, необхідні для даної професії. Кожна інтегральна характеристика є певним поєднанням чи комбінацією значущих особистісних якостей, необхідних для успішної професійної діяльності.

К. М. Левітан [3, с. 128] виділяє п’ять професійних рівнів діяльності та відповідно професійного зростання особистості: недопустимий, критичний, середній, високий та оптимальний. Розвиток професійно значимих якостей відбувається шляхом „переведення” загального професійного в індивідуальне, тобто через професійну соціалізацію особистості молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю (засвоєння професійного досвіду і культури) та індивідуалізацію (неповторний індивідуальний спосіб і форма засвоєння професійних відносин). Молодий викладач є одночасно носієм і провідником

засвоєних ним професійно значимих якостей, як об'єкт впливу на нього соціальних умов і суб'єкт, який активно перетворює професійну діяльність та себе. Якості молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю є транзитивними, вони переходять з одного рівня професійного зростання на інший. Інтегральні характеристики особистості молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю розвиваються інтенсивніше за умови усвідомлення ним необхідності перетворення свого внутрішнього світу і пошуку нових можливостей самоствердження у професійній діяльності.

Культуротворчість є універсальною властивістю особистості молодого викладача, яка характеризує рівень інтелектуального й творчого потенціалу; рівень продуктивності, плідності, творення діяльності, життєтворчості. Результатом зростання особистості є все більша реалізованість життя, творення діяльності, конструктивний вплив на оточуючих, суспільство, світ в цілому; посилення здатності протистояти деструктивності, розрусі, розпаду.

Таким чином, прогностична модель особистісно-професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю, яка апробується у Полтавському університеті споживчої кооперації України, має п'ять рівнів: рівень несформованої особистості, егоцентричний, групоцентричний, гуманістичний і духовний. Молодий викладач, який перебуває на тому чи іншому рівні зростання, володіє всіма вже привласненими рівнями. Але важливим є не засвоєння максимальної кількості рівнів, а домінування вищих із них. Чим вищим є рівень зростання молодого викладача, тим вищий ступінь його творчості й більший потенціал самореалізації.

Переходячи до другого завдання дослідження – характеристики рівнів особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю – зазначимо, що ми схарактеризуємо прояв лише другого вектору „Професійний розвиток”. Першим, „нульовим” рівнем особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю є рівень несформованої особистості. До його характеристики підходять й інші класифікації типів особистостей, які знаходимо у психолого-педагогічній літературі: недопустимий у К. М. Левітана [3, с. 128], безособистісний, аморфний у В. М. Сороки-Росинського [5, с. 119], депресивний у В. Шрамля [5, с. 119], патерналістський у Х. Еблі [3, 53] та ін. Згідно даних досліджень, проведених у Полтавському університеті споживчої кооперації України, таких близько 12% молодих викладачів.

Для вектора „Професійний розвиток” у молодого викладача з переважанням даного рівня характерні: низька впевненість у собі; схильність до стереотипного, формального мислення; догматичний стиль викладання на примітивному рівні, заснований на запитаннях, що вимагають однозначної відповіді, на засвоєнні фактів лише з метою їх запам'ятовування; намагання уникати дискусій, варіативних виборів і альтернатив у процесі навчання; наявність негативних особистісних якостей, як несправедливість у взаєминах зі студентами, необґрунтованість вимог до них, агресивність чи безхарактерність, непослідовність; відчуття особистої і професійної неадекватності; екстремальні установки і уявлення щодо себе породжують у молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю й екстремальні форми поведінки – від агресивних і ворожих до пасивних, від неприйняття думок і ідей інших до звички піддаватися впливу.

Егоцентричний рівень має певну його подібність зі згадуваними у психолого-педагогічних дослідженнях критичним рівнем у К. М. Левітана [3, с. 128], „утилітаристом”, „теоретистом” у В. М. Сороки-Росинського [5, с. 120], „нарцистичним” у В. Шрамля [5, с. 120], „тираном” у Х. Еблі [3, с. 53], адаптаційним у Д. Холланда [3, с. 53] та ін. Згідно експериментальних даних, на цьому рівні знаходиться значна частина викладачів – близько 35%.

У проявах вектора „Професійний розвиток” можна інколи бачити зовні демонстровані високі професійні якості, які є маніпуляцією з властивою їй обманом і цинізмом. Здебільшого викладачу егоцентричного рівня властива адаптивна поведінка, у його самосвідомості домінує тенденція до підкорення професійної діяльності зовнішнім обставинам у вигляді виконання вимог, правил, норм, рекомендацій. Відбуваються процеси пристосування чи підпорядкування

середовища його інтересам. У професійній діяльності такий фахівець керується принципом економії сил, здебільшого користується виробленими алгоритмами розв'язання професійних завдань, проблем, ситуацій, що перетворилися в штампи, шаблони, стереотипи. Орієнтується на отримання престижної роботи, яка забезпечить бажаний стиль життя.

Егоцентристу властиві негативні професійні установки, які здатні згубно впливати на студентів: негативно реагувати на тих, хто тебе не любить; використовувати будь-яку можливість створення для них труднощів, адже це не дає розслабитись; стимулювати підлеглих до роботи, викликаючи в них почуття провини за свої похибки; будувати діяльність на основі конкурентної боротьби; передбачати ймовірність не завжди чесної поведінки партнерів; прагнути до встановлення жорсткої дисципліни; збільшувати міру покарання підлеглого пропорційно до його провини. Якщо молодий викладач зупиняється на цьому рівні, він не зможе повноцінно виконувати свої професійні функції, а, якщо у професійних колективах переважатимуть спеціалісти із такою особистісною і професійною орієнтацією, у них, як і в суспільстві в цілому, не забезпечуватиметься повноцінний моральний і духовний розвиток особистості й усього суспільства.

Групоцентричний рівень схожий на середній рівень у К. М. Левітана [3, с. 128], „большевицький” у Григорія Ваценка [5, с. 122], соціальний у Д. Холланда [3, с. 51], „громадянський” у В. Лемана [3, с. 53], соціально-психологічний у Е. Фовінкель [15, с. 53]. Згідно попередньої діагностики на цьому рівні знаходиться найбільша частина викладачів – близько 45%. За вектором „Професійний розвиток” молодому викладачеві з групоцентричним рівнем зростання властиві: спрямованість на роботу щодо згуртування студентського колективу; почуття належності до свого народу, малої і великої Батьківщини, активна громадянська позиція; успішна соціалізація; стійкі тенденції реагування, які є суб'єктивними передумовами професіоналізму; ентузіазм; відповідальність. На групоцентричному рівні молодий викладач переважно пристосовує індивідуальні особливості і можливості до потреб професійного середовища, існує за рахунок досягнень минулого (експлуатації стереотипів, канонізації, універсалізації свого досвіду). Тому можуть виникати передумови для зниження професійної активності й росту, неприйняття різних новацій, використання свого становища для тиску на студентів.

Сучасні професійні дослідження [3; 5] переконливо показують, що державні й суспільні вимоги до результативності праці молодого викладача роблять пріоритетним саме групоцентричний рівень з його професійним стилем, орієнтацією перш за все на зміст діяльності, на відповідність її результатів державним стандартам.

Гуманістичний рівень у педагогічних дослідженнях називається ще високим у К. М. Левітана [3, с. 128], інтелектуальним у Д. Холланда [3, с. 53], „творчим”, „дослідницьким”, „винахідницьким” у А. Тауш, Р. Тауш та ін. [5, с. 123]. У В. О. Сухомлинського такий спеціаліст є „справжнім вихователем”, який віддає дітям своє серце [5, с. 123]. Згідно діагностичних досліджень цей рівень є домінуючим лише у 7% викладачів.

Вектор „Професійний розвиток” на гуманістичному рівні характеризується здатністю молодого викладача вийти за межі повсякденної практики, побачити свою працю в цілому і зробити її предметом практичного перетворення. Це дає йому можливість стати господарем становища, повноправним автором, конструктором свого сучасного і майбутнього, дозволяє внутрішньо сприймати, осмислювати й оцінювати труднощі та протиріччя професійної діяльності, самостійно й конструктивно вирішувати їх у відповідності зі своїми ціннісними орієнтаціями, розглядати будь-які труднощі як стимул для подальшого зростання.

Усвідомлення викладачем своїх потенційних можливостей, перспектив особистісного і професійного росту підштовхує його до постійного експериментування, що розглядається як пошук, творчість, можливість вибору. Вирішальним елементом професійного зростання є необхідність робити вибір: відчувати свободу, з одного боку, і відповідальність за все, що відбувається і відбудеться, – з іншого. Такий спеціаліст добре знає вимоги своєї професії, працює творчо, з ентузіазмом; справедливий; впроваджує нові, авторські напрямки роботи; має унікальну комбінацію особистісних якостей та позитивну Я-концепцію. Серед якостей

особистості гуманістичного рівня виділяються такі: відповідальне ставлення до роботи, систематичність, творча уява й ентузіазм (Д. Райанс); емоційна стабільність, особистісна зрілість і соціальна відповідальність (Н. Боуерс та Р. Соур); прагнення до максимальної гнучкості; душевне тепло, товарицькість, здатність до емпатії – розуміння почуттів студентів, готовність відгукнутись на їх потреби; вміння надавати професійній діяльності особистісного забарвлення; установка на створення позитивних стимулів для сприйняття себе студентами; володіння стилем неформального, теплого спілкування з людьми; емоційна врівноваженість, упевненість у собі, життєрадісність (Р. Бернс); здатність вирішувати різні життєві проблеми, долати труднощі, відчуття своєї потрібності іншим, упевненість, що люди його розуміють, а його вміння, цінності й судження мають певну вагу (Дж. Лембо) [5, с. 124].

Молоді викладачі гуманістичного рівня культивують теплі, емоційно забарвлені взаємини зі студентами, які щиро їм симпатизують. За будь-яких, навіть несприятливих, обставин вони володіють ситуацією, вміють зняти напруження, уникнути неприємних наслідків. Особливостями сприйняття ними студентів є такі: внутрішній, психологічний аспект справи для них важливіший зовнішнього; намагаються зрозуміти точку зору студентів, а потім діють на підставі цього розуміння; люди та їх реакції для них більш значимі, ніж речі й формальні ситуації; довіряють людям і вважають їх здатними адекватно вирішувати свої життєві проблеми; очікують від людей дружнього, а не ворожого ставлення; людина для них – особистість, що має власну гідність (А. Комбс) [5, с. 124]. Інакше кажучи, вони сприймають студентів та їх поведінку через загальну установку на доброзичливість. Студенти оцінюються такими молодими викладачами швидше як здатні, ніж нездатні; товариські, ніж ворожі; гідні поваги, ніж такі, що їй не заслуговують; більш схильні співробітничати, ніж „вставляти палиці в колеса”; вважають, що на людей можна покластися (Б. Кларк) [5, с. 124]. Молодий викладач не буде авторитарним „інструктором”, а самим собою, другом, товаришем для студентів, відкине ритуальну маску, взаємини з людьми матимуть забарвлення „глибоко особистісних зустрічей” (К. Роджерс) [5, с. 124].

Духовний рівень має у психолого-педагогічній літературі такі аналогічні назви, як: християнський – у Григорія Ващенка [5, с. 125], духовно-філософський – у В. Лемана [3, с. 53], „наставник” – у Г. С. Сковороди [5, с. 125], „майстер, який виховує послідовників” у Х. Еблі [3, с. 53], релігійний у Е. Шпрангера [3, с. 51], „філософ”, „мудрець”, „праведник” у М. Н. Миронової [5, с. 125] та ін. Згідно діагностичних досліджень, цього рівня досягають лише 1–2% викладачів. Щодо вектора „Професійний розвиток”, то на духовному рівні утворюється єдність молодого викладача зі студентами, яка базується на взаєминах любові; спеціаліст відданий професії як вищому смислу свого життя, йому властива надзвичайна особистісна захопленість своєю професією. Григорій Сковорода зазначав, що „начало всему и вкус есть любовь. Как пища, так и наука не действительна от нелюбимого” [5, с. 125].

Розгляд моделі особистісного і професійного зростання молодого викладача дав змогу зробити такі висновки: 1) визначення її змісту й структури є значимою практичною і науковою проблемою професійної освіти, що диктує необхідність вироблення технології ефективного управління даним процесом; 2) аналіз її структури свідчить про те, що рівень її сформованості багато в чому визначає можливість самореалізації особистості, а, отже, і її професійну придатність; 3) дана модель складається з п'яти рівнів (несформованої особистості, егоцентричного, групоцентричного, гуманістичного і духовного) і чим він вищий, тим вищою є його творчість і більший потенціал самореалізації. У цілому, проблема особистісного і професійного зростання молодого викладача має важливе значення в плані виявлення й актуалізації резервів, які сприяють успішній навчальній і професійній діяльності, професійному зростанню і заслуговує подальшої науково-теоретичної і практичної розробки.

Література

1. Братусь Б. С. Аномалии личности / Борис Сергеевич Братусь. – М.: Мысль, 1988. – 360 с.
2. Выготский Л. С. Психология развития человека / Лев Семенович Выготский. – М.: Смысл, 2005. – 1135 с. – (Библиотека Всемирной Психологии).

3. Левитан К. М. Основы педагогической деонтологии / Константин Михайлович Левитан. – М.: Наука, 1994. – 192 с.

4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: учеб. пособие для студ. вузов, обучающихся по направлению и спец. психологии / Сергей Леонидович Рубинштейн. – СПб.; М.; Нижний Новгород; Воронеж: Питер, 2008. – 705 с. – (Мастера психологии).

5. Стрельников В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання: у 2 кн. / Віктор Юрійович Стрельников. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2002. – Кн. 1. – 295 с.

Надійшла до редколегії 29.09.2009

УДК 371.134:78.02

Юрчак В. В.

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано форми і методи формування знань, умінь та розвитку здібностей майбутнього вчителя музики в процесі музично-теоретичної підготовки. Ключові слова: формування професійних якостей, музично-теоретична підготовка.

Юрчак В. В. Методы формирования профессиональных качеств будущего учителя музыки в процессе музыкально-теоретической подготовки. В статье обоснованы формы и методы формирования знаний, умений и развития способностей будущего учителя музыки в процессе музыкально-теоретической подготовки. Ключевые слова: формирование профессиональных качеств, музыкально-теоретическая подготовка.

Yurchak V. V. Methods forming of professional qualities of future music master in the process of musical-theoretical preparation. The article deals with the forms and methods of getting knowledge and development of skills of a would-be teacher of music in a process of musical-theoretical training. Key words: development professional qualities, musical-theoretical training.

На даному етапі для розвитку мистецької освіти є дуже важливим формування професійних умінь сучасного вчителя музики. Професійна діяльність майбутнього вчителя музики виявляється у загально-професійних та спеціальних музичних здібностях, знаннях і вміннях. Головною складовою професійної підготовки вчителя музики у ВНЗ є цикл музично-теоретичних дисциплін (теорія музики, сольфеджіо, гармонія, аналіз музичних форм, поліфонія, зарубіжна та українська музична література). Основними дисциплінами музично-теоретичного циклу є теорія музики та сольфеджіо. На заняттях із цих дисциплін формуються вміння та навички, необхідні для здійснення професійної діяльності в майбутньому, тобто весь процес музично-теоретичної підготовки спрямований на оволодіння студентами комплексом практичних умінь, які необхідні для роботи в школі.

Сучасний стан викладання курсу „Сольфеджіо” потребує інноваційних підходів до оновлення змісту, удосконалення форм, методів, впровадження активних методів навчання, спрямованих на розвиток спеціальних умінь у музично-теоретичному навчанні студентів музичного відділення мистецького факультету, які мають різний рівень доузовівської підготовки. Для найбільш вдалої організації процесу музично-теоретичної підготовки у плані формування професійних умінь майбутніх учителів музики є розробка системи диференційованих завдань з елементами проблемності та впровадження її у навчальну практику. Саме це й визначило актуальність статті.

Аналіз сучасної наукової, психолого-педагогічної, музикознавчої і методичної літератури свідчить про постійну увагу дослідників до проблем підвищення рівня музично-теоретичної підготовки фахівців. Так, проблема наукової організації навчального процесу з акцентом на формуванні системи музично-теоретичних знань, умінь і навичок у студентів-музикантів досліджується у працях Е. Абдулліна, Л. Арчажникової, І. Немикіної, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та ін. У працях О. Ковальова, Г. Костюка,